

Klekljanje čipk v Sloveniji na Unescovem Reprezentativnem seznamu nesnovne kulturne dediščine

Ob izteku evropskega leta kulturne dediščine (2018) je slovenska kulturna dediščina doživela novo priznanje na globalni ravni. *Škofjeloškemu pasijonu* (vpisan 2016) in *Obhodom kurentov* (vpisani 2017) sta se na prestižnem Unescovem seznamu nesnovne kulturne dediščine pridružili še dve enoti nesnovne kulturne dediščine iz Slovenije – *Suhozidna gradnja* in *Klekljanje čipk v Sloveniji*. Veščine suhozidne gradnje so bile večnacionalna nominacija osmih evropskih držav. Povezali so se Ciper, Francija, Grčija, Hrvaška, Italija, Slovenija, Španija in Švica, ki ohranjajo znanja, veščine in tehnike zlaganja kamnitih zidov brez dodatnega veziva. Z vpisom *Klekljanja čipk v Sloveniji* pa je bil uspešno zaključen večletni proces, od vpisa v slovenski register do vpisa na Unescov seznam.

Leta 2003 je Unesco sprejel Konvencijo o varovanju nesnovne kulturne dediščine. Slovenija jo je ratificirala leta 2008 in od takrat nastaja tudi Register nesnovne kulturne dediščine, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije;¹ do 22. 2. 2019 je bilo vanj vpisanih 68 enot in 192 nosilcev nesnovne kulturne dediščine.²

Leta 2013 je bilo v omenjeni register vpisano *Klekljanje idrijske čipke*, leta 2015 je sledil vpis *Klekljanje slovenske čipke*.³ Izbrane enote na predlog Koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine Vlada Republike Slovenije lahko razglasi za nesnovno dediščino državnega pomena. Klekljanje čipk je najbolj razširjena umetnostna obrt v Sloveniji. Zaradi razširjenosti in z namenom, da

1 Štukl, *Škofjeloški pasijon* od slovenskega registra do UNESCO, str. 205–206.

2 <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register>.

3 Šifrer Bulovec, »Klekljanje slovenske čipke«. Tradicionalna umetnostna obrt, ki je doma tudi na Loškem, str. 75–89.

se še povečajo prepoznavnost, javna dostopnost in spodbudi ohranjanje in nadaljnji razvoj, je bilo leta 2016 za nesnovno dediščino državnega pomena razglašeno tudi *Klekljanje čipk v Sloveniji*. S tem je bila dana možnost, da se *Klekljanje čipk v Sloveniji* nominira za vpis na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

Delovna skupina ekspertinj pripravi nominacijski dosje

Priprava tega dosjeja je stekla jeseni 2016, po uspešno zaključenem svetovnem čipkarskem kongresu v Ljubljani.⁴ V delovni skupini smo sodelovale strokovnjakinje Muzeja in galerij mesta Ljubljane – Mestnega muzeja Ljubljana, Mestnega muzeja Idrija, Loškega muzeja Škofja Loka, Mednarodne organizacije za klekljano in šivano čipko OIDFA, Direktorata za kulturno dediščino Ministrstva za kulturo, Slovenskega etnografskega muzeja kot Koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine, in sicer ob velikem odzivu nosilcev iz vse Slovenije – klekljarskih društev, sekcij, skupin in učencev čipkarskih šol. Dobro smo sodelovale in nominaciji priložile številna pisma podpore, od uglednih ustanov, lokalnih skupnosti do posameznih klekljaric iz vse Slovenije. V času zbiranja podpor, ki so morale biti priložene dosjeju, so bile tudi tri javne predstavitve o aktivnostih delovne skupine za nosilce klekljanja: v Idriji, Škofji Loki in Šentjanžu na Koroškem. Dosje je bil na sedež Unesca v Parizu oddan konec marca 2017.

Meseci, ko se je Unescova ocenjevalna komisija podrobno seznanjala s pripelimi nominacijami, so se počasi odvijali vse do začetka oktobra, ko je bil na spletni strani Unesco ICH objavljen obsežen dokument s priporočili ocenjevalnega telesa. *Klekljanje čipk v Sloveniji* je bilo obravnavano pod št. 32, komisija je presodila, da nominacija ustreza vsem kriterijem in priporočila, da se enota vpiše na reprezentativni seznam. Kmalu je prišlo tudi uradno vabilo, da se udeležimo zaključnega zasedanja medvladnega odbora.

Priloga k nominaciji so bile tudi risbe na temo klekljanja, ki so jih ustvarjali učenci razredne stopnje na OŠ Cvetko Golar. Avtorica zapisa in risbe: Maca Camlek, mentorica učiteljica Eda Berginc.

(foto: Mojca Ferle)

4 Ferle, Spogledovanje slovenske klekljarske dediščine s svetom, str. 91–106.

Priprave na odhod

Izbira kraja zasedanja Unescovega medvladnega odbora, ki potrdi končno odločitev, ni naključna. Odločajo se za območja, kjer z dogodkom želijo še povečati zanimanje in zavedanje o varovanju nesnovne kulturne dediščine. Zasedanje je potekalo od ponedeljka, 26. novembra, do nedelje, 1. decembra 2018 v Port Louisu na Mavriciju. Zaradi kratkega roka od povabila do zaključnega zasedanja smo vsi zainteresirani morali hitro ukrepati. Sestavili smo uradno slovensko delegacijo, kupili letalske karte in rezervirali nastanitev, slednje si je moral vsak urediti sam. Višek turistične sezone na Mavriciju in izjemna zasedenost hotelov v času zasedanja sta nam povzročala še dodaten stres in lahko smo samo upali, da bo vse v redu, ko pridemo tja.

Potreben je bil tudi razmislek, kako čim boljše predstaviti klekljanje. Ker je bila pot na Mavricij dolga, teža kovčkov pa seveda omejena, klekljanje v živo ni bilo mogoče. A loško območje je bilo na dogodku kljub temu dobro zastopano. Bluzo, ki sem jo nosila na dan slovesnega dogodka, sem imela namreč okrašeno s klekljano slovensko čipko, ki je nastala po vzorcu iz Železnikov, sklekljala jo je članica Deteljic iz Gorenje vasi; s seboj sem imela tudi klekljano slovensko zastavico, izdelek Cvetk iz Žirov.

Na zasedanje je odšla sedemčlanska delegacija, dve sva bili zastopnici klekljanja čipk, trije so spremljali suhozidno gradnjo. Vodja delegacije je bila Špela Spanžel iz Direktorata za dediščino, MK, ostali člani pa Tanja Roženberger,

Uradna slovenska delegacija. Od leve proti desni: Mojca Ferle, Mirjam Gnezda Bogataj, Špela Spanžel, Boris Čok, Eda Belingar, Tanja Roženberger in Darja Kranjc.

(hrani: zasebni arhiv, Mojca Ferle)

Slovenski etnografski muzej, koordinator varovanja nesnovne kulturne dediščine, Mirjam Gnezda Bogataj, Mestni muzej Idrija, in Mojca Ferle, MGML, Mestni muzej Ljubljana. Zastopniki Slovenije pri večnacionalni nominaciji večšine suhozidne gradnje so bili Boris Čok, odličen poznavalec dediščine Krasa, Eda Belingar, ZVKD Nova Gorica, in Darja Kranjc, Park Škocjanske jame. Vodja delegacije je odpotovala že dan prej, ostali smo se na pot odpravili v ponedeljek, 26. novembra. Po nočnem letu in več kot 16-urnem potovanju (čez Egipt, Afriški rog in Indijski ocean) so nam oblaki zakrivali pogled na turkizno modro morje in naš končni cilj, ko smo se spuščali na edino letališče na otoku.

Mavricij in 13. Zasedanje Unescovega medvladnega odbora za varovanje nesnovne kulturne dediščine

Otok Mavricij, velik za tretjino Slovenije, leži na južni polobli, v jugozahodnem delu Indijskega oceana, 900 km od Madagaskarja. Skupaj z njim in manjšima otokoma, Reunion in Rodrigues, je vulkanskega izvora in naravnogeografsko sodi k afriškemu kontinentu. Leži v tropskem podnebnem pasu, s pomladnimi temperaturami okoli 29° C, zaradi visoke zračne vlage (okoli 80 %) pa imaš občutek, da je na prostem 32° C. Država Republika Mavricij je leta 2018 praznovala 50-letnico neodvisnosti. Več kot polovica prebivalstva (68 %) je indijskega porekla (hindujci, muslimani, kristjani). Večino danes predstavljajo kreoli (mešana rasa), njihov jezik je kreolščina (mešanica francoščine, angleščine, portugalščine). Državi glavni del dohodkov prinašata turizem in pridelava sladkornega trsa.

Zasedanje je potekalo v glavnem mestu Port Louis, ki leži na severozahodnem delu otoka. Kongresni center Swami Vivekananda, ime nosi po hindujskem guruju, učenjaku in družbenem reformatorju, leži daleč na njegovem obrobju. Celodnevne razprave in njihovo spremljanje nam niso dopuščale podrobnejšega raziskovanja otoka. Priložnost za opazovanje okolice je bila le med 45-minutno vožnjo od hotela do kongresnega centra, ko so me navduševali cvetoči grmi plumerij in ognjena drevesa ter košata drevesa ličija, ki so se šibila pod težo pravkar zrelih sadežev.

Zasedanja se je udeležilo okoli 800 udeležencev iz več kot 120 držav vsega sveta. Srečanju je predsedoval Prithvirajsing Roopun, minister za kulturo Republike Mavricij. Unescov medvladni odbor sestavlja 24 delegatov članic podpisnic konvencije, ki so na generalni skupščini voljeni vsaka štiri leta. Obravnaval je 40 predlogov nominacij, ki so že prestali presojo ocenjevalnega telesa. Obravnave so potekale po abecednem redu držav, pri nekaterih predlogih so bile potrebne dopolnitve in dodatna pojasnila; ugovori in nato dodatno pojasnjevanje so bili včasih prav mučni. Težko smo čakali, da pride na vrsto tudi naša nominacija, občasno sta nas obšla dvom in strah, da se najde kakšna malenkost, zaradi katere bi se lahko kaj zataknilo. A hkrati nas je opogumljalo veselje držav, ki so že dosegle vpis. Spremljali smo delegacijo z Jamajke, ki se je veselila svojega prvega vpisa:

Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

The Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage
has inscribed

Bobbin lacemaking in Slovenia

on the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity
upon the proposal of Slovenia

*Inscription on this List contributes to ensuring better visibility of intangible cultural heritage
and awareness of its significance, and to encouraging dialogue that respects cultural diversity*

Date of inscription

29 November 2018

Director-General of UNESCO

Nekaj dni po vrnitvi je prispela digitalna listina o vpisu *Klekljanja čipk v Sloveniji* na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva, s podpisom Audrey Azouley, generalne direktorice Unesca.

rêgi glasbe. Ob vsesplošnem navdušenju iz dvorane so razvili zastavo s podobo Boba Marleya in ob njegovi glasbi smo na povabilo zapeli in zaplesali, tako da so zasedanje izjemoma za kratek čas celo prekinili.

V odmoru za kosilo so domačini predstavili tudi del svojega glasbeno-plesnega izročila, to je sega ples, ki je prav tako na reprezentativnem seznamu.

V četrtek popoldne, 29. novembra, je prišel tudi naš trenutek. Na velikih ekranih so se pojavili ime naše enote kulturne dediščine in pet kriterijev, ki jih je komisija predhodno že pozitivno ocenila. Na predlog ni bilo ugovorov in predsedujoči je z udarom kladivca potrdil vpis.⁵ Po slovesni potrditvi vpisa in zahvali vodje slovenske delegacije se je odvrtel dvominutni promocijski filmček, ki smo ga pripravili skupaj z Nejcem Jemcem, Čipke Mojca, in »vesoljni svet« je videl največji punkelj na svetu – zamorca –, Škofjo Loko ter slovenske klekljarice in klekljarje pri ustvarjanju. Zame je bilo to močno čustveno doživetje. Po sprejemanju čestitk delegatov iz drugih držav smo hiteli s sporočanjem vesele novice kolegom v domovino. Na uspeh slovenske dediščine se je s čestitkami še v istem dnevu odzval Miro Cerar, zunanji minister Republike Slovenije. Žalostil pa nas je odziv

⁵ <https://ich.unesco.org/en/RL/bobbin-lacemaking-in-slovenia-01378>.

nekaterih medijev v domovini, ki so zopet zavajajoče poročali o uspehu idrijske čipke.

Med 252. vpisi rokodelskih veščin na Unescovem seznamu nesnovne kulturne dediščine so vpisane štiri veščine izdelovanja čipk: izdelovanje čipk na Hrvaškem (2009), lefkara, šivana čipka s Cipra (2009), veščine izdelovanja šivane čipke iz Alencona, Francija (2010) in klekljanje čipk v Sloveniji (2018).

Za obeležitev tega pomembnega priznanja slovenskemu klekljanju na globalni ravni je Muzej in galerije mesta Ljubljane skupaj s podporo vseh ustanov, ki so sodelovale pri pripravi nominacije, Pošti Slovenije podal predlog za izdajo priložnostne poštne znamke. Žal komisija ni prepoznala veličine in pomembnosti tega uspeha.

Vpis *Klekljanja čipk v Sloveniji* na prestižni seznam pomeni zahvalo in priznanje številnim klekljaricam in njihovem ustvarjanju, ki se stoletja prenaša iz roda v rod in med seboj povezuje vse generacije, od otrok do starih staršev; umetnostna obrt se še naprej izpopolnjuje in dopolnjuje ter bogati življenjske zgodbe posameznikov, družin, sosesk, posameznih naselij in pokrajin. To je največje priznanje in čast, ki ju lahko dosežejo na globalni ravni. Lokalnim skupnostim in državi pa pomeni zavezo, da jih v teh prizadevanjih odgovorno podpirajo.

Verjamem, da pomeni veliko priznanje tudi klekljaricam in klekljarjem na Loškem, v Poljanski in Selški dolini, Žireh in Železnikih, ki so dolgo ustvarjali v senci idrijske čipke.

VIRI IN LITERATURA:

Ferle, Mojca: Spogledovanje slovenske klekljarske dediščine s svetom. V: *Loški razgledi* 63,

Škofja Loka : Muzejsko društvo, str. 91–106.

<https://ich.unesco.org/en/RL/bobbin-lacemaking-in-slovenia-01378>.

<http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register>.

Šifrer Bulovec, Mojca: »Klekljanje slovenske čipke«. Tradicionalna umetnostna obrt, ki je doma tudi na Loškem. V: *Loški razgledi* 63, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2016, str. 75–89.

Štukl, Jože: *Škofjeloški pasijon* od slovenskega registra do UNESCO. V: *Pasijonski doneski* 12,

Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2017, str. 205–206.